

Voordracht - Maatschappelijke en sociale druk

Karin Amatmoekrim

PARADISO DEBAT Ronde 1 - 1 sept 2025

De vrijheid om een moreel oordeel te vellen

We hebben het vandaag over vrijheden die onder druk staan. Aan de ene kant klinkt het dat mensen met onwelgevallige meningen monddood worden gemaakt, of dat zij zichzelf en elkaar bij voorbaat censureren, uit angst voor repercussies.

Aan de andere kant zien we wat de opkomst van het rechtsextremisme doet met de democratie. Die wordt van binnenuit uitgehold met een beperking van de vrijheid als gevolg. We zien hoe snel die beperking concreet kan worden, bijvoorbeeld in de Verenigde Staten, waar instituten alles wat als 'woke' kan worden beschouwd uit hun curriculum, exposities of bibliotheken verwijderen omdat ze anders geen financiële steun vanuit de overheid krijgen.

Reflecteren op de sociale en maatschappelijke druk op onze vrijheden is daarom van belang, want een gezonde samenleving bestaat niet zonder deze vrijheden, die in het verleden en in ons heden uitermate kwetsbaar zijn gebleken.

Maar ik wil het even over iets anders hebben, namelijk over de vrijheid die volgens mij niet onder druk staat – maar die desalniettemin niet genoeg genomen wordt.

Ik heb het over de vrijheid om een moreel oordeel te durven vellen. De vrijheid om ideologisch leiding te nemen, en voorbij te gaan aan politieke banden of loyaliteiten. De vrijheid om je inhoudelijk te verdiepen in huidige morele vraagstukken en misschien een oud perspectief overboord te gooien en een nieuwe te omarmen.

Die vrijheid wordt mijns inziens wel genomen door kunstenaars, maar niet genoeg door politici. En niets laat deze disbalans beter zien dan de genocide in Gaza.

Wij, schrijvers en andere publieke intellectuelen, staan onder groeiende maatschappelijke druk om het morele geweten van de samenleving te zijn – omdat onze politieke leiders deze rol niet vervullen. Onze vrijheid om te zeggen wat we waarnemen, om onrecht aan te klagen, staat onder steeds grotere druk omdat we daarin te vaak alleen staan: de politiek verzaakt daarin te vaak haar verantwoordelijkheid.

Wat ik mis in de huidige politieke arena zijn mensen naar wie wij als volk kunnen opzien: morele leiders die, los van hun politieke kleur, de menselijkheid centraal stellen. En niets heeft dit gebrek aan moraliteit scherper getoond dan het Palestijnse vraagstuk.

Ik vraag me steeds vaker af; hoe moeten wij bewegen onder deze druk om het geweten van de samenleving te zijn? Wij scheppen kunst over de menselijke ervaring, wij denken, schrijven en schilderen over wat het betekent om te bestaan, wij werpen existentiële vragen op in ons werk. Allemaal leuk en aardig. Maar wat is ons werk nog waard in de politieke realiteit waarin

humanistische idealen uit het zicht lijken te zijn, met politici die een moreel kompas ondergeschikt maken aan economische koers?

Het zijn vragen waarover ik veel nadenk de laatste tijd, en ik denk dat als we het hebben over vrijheden die onder druk staan we het ook mogen hebben over vrijheden die niet genomen worden, uit angst, uit opportunisme, of – erger nog – uit volkomen desinteresse.